देवी अहिल्याबाई होळकर (१७६६ - १७९५) ह्यांनी बांधलेल्या मंदिर , घाट आणि धर्मशाळांचा नकाशा .

आपण हे लक्षात घ्यायला हवे कि ही निव्वळ मंदिर आणि घाट नसून , त्या काळच्या मराठ्यांनी मिळवलेल्या राजकीय वर्चस्व चे प्रतिक आहेत . जिथे राजकीय सत्ता नाही , तिथे हे कार्य घडवणे अशक्य . फक्त शंभर एक वर्ष अलीकडे औरंगजेबानी भारतभर मंदिरे तोडण्याचे फर्मान काढले होते . जिथे मंदिर आणि घाट , तिथले सामाजिक आणि आर्थिक जीवनात पण सुधारणा झाल्या.सदर मानचित्र, नकाशा परकीय राजवट हटवून त्या वर पुन्हा हिंदवी स्वराज्य स्थापिण्याच्या शिवछत्रपतींपासून चालत आलेल्या परंपरेचे प्रतिक आहे .

शिवराय जातान शेवटची जी ३ महावाक्ये बोलून गेले ती अशी होती

१) सप्तनद्या-सप्तसिंधू मुक्त करा

२) काशीचा विश्वेश्वर मुक्त करा

३) चुकूर होऊ नका

यातील पहिले व तिसरे वाक्य उराशी बाळगत मराठ्यांनी कटक ते अटक भगवे ध्वज फ़डकवले हे तर आपण सारेच जाणतो, परंतु यातील दुस-या वाक्यावर आपले आयुष्य ओवाळून टाकणारी महान साध्वी म्हणजे पुण्यश्लोक अहिल्याबाई होळकर होत!

नकाशातील जागा पुढील प्रमाणे : (देव प्रयाग पासून घटीवत clockwise)

१. देव प्रयाग (धर्मशाळा)

२. गंगोत्री (घाट)

३. केदारनाथ (कुंद)

४. बद्रीनाथ (कुंड)

५. अयोध्या (मंदिर , घाट)

६. प्रयाग (घाट ,धर्मशाळा)

७. वाराणसी (मंदिर , घाट)

८. गया (मंदिर , घाट)

९. अमरकंटक (धरमशाला)

१० . फतेहगड (घाट)

११. जगन्नाथपुरी (मंदिर)

१२. ओंकारेश्वर (मंदिर)

१३. महेश्वर (मंदिर , घाट)

१४. रामेश्वरम (धर्मशाळा)

१५. गोकर्ण (अन्न क्षेत्र)

१६ . राजापूर (मंदिर)

१७. पंढरपूर (मंदिर)

१८. जेजुरी (मंदिर)

१९. पुणे (धर्मशाळा)

२० . ब्राह्मणगाव (मंदिर , घाट)

२१. इंदोर (मंदिर)

२२. उज्जैन (मंदिर)

२३. चिखलदरा (मंदिर)

२४. नागेश्वर (मंदिर)

२५. सोमनाथ (मंदिर)

२६. द्वारका (धर्मशाळा)

२७. नाथद्वारा (मंदिर)

२८. पुष्कर (मंदिर ,धर्मशाळा)

२९. धर्मराजेश्वर (घाट)

३० . भांपुरा (छत्री)

३१ वृन्दावन (मंदिर)

३२. हरिद्वार (घाट)

३३. हृषिकेश (घाट)

' सह्याद्री ते हिंदूकुश (Sahyadris to Hindukush)
(मराठा साम्राज्यावर आधारित ऐतिहासिक कादंबरी)
मधून साभार

© अनीश गोखले